

УДК 378.016

А. М. Мирян

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИКІВ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ»

В Україні фізична реабілітація, як освітньо-професійна дидактична галузь, знаходиться на етапі свого формування. Поштовхом для її розвитку стало внесення спеціальності «Фахівець з фізичної реабілітації» 1998 року до Державного класифікатора професій, що значно стимулювало розроблення науково-концептуальної бази спеціальності, її теоретичних засад, обґрунтування змістовної специфіки професійної підготовки майбутніх реабілітологів.

Одним із критеріїв успішної підготовки спеціалістів високої кваліфікації будь-якої галузі знань є сформованість навчальної мотивації до освоєння нових теоретичних знань та практичних навичок [6].

Із цих причин проблема підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до діагностичної діяльності як важливого етапу кваліфікованого відновлення організму людини засобами й методами фізичної культури є актуальною та своєчасною. Існуючі дослідження здійснено в контексті здоров'язбереження та розвитку валеологічної культури студентів (Г. Бойко, Л. Сущенко, В. Кукса та ін.); формування готовності фахівців цієї галузі до роботи зі спортсменами та до реалізації професійних функцій у реабілітаційних закладах (Г. Атанова, І. Пустиннікова, М. Романишин та ін.); підготовки фахівців (Г. Верич, А. Вовканич, А. Герцик, О. Дубогай, В. Завацький, В. Кукса, В. Мухін); поєднання системного, діяльнісного, інтеграційного, аксіологічного, синергетичного підходів (Т. Бугеря); взаємодії когнітивного, операційно-процесуального й аксіологічного компонентів (Л. Волошко); валеологічної діяльності як фізичної та психологічної форм активності особистості (А. Міхійенко); відновлювальної роботи фахівця з фізичної реабілітації зі спортсменами (М. Романишин) тощо [10, с. 1].

Ефективність формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації залежить від конструктивності запропонованої моделі та забезпечення умов її успішної реалізації у навчальному процесі. У зв'язку з цим метою статті є розробка та наукове обґрунтування дидактичної системи формування професійних компетенцій майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін.

Під професійною компетентністю фахівця з фізичної реабілітації ми розуміємо відносно сталу структуру професійної самосвідомості та інтегральну характеристику діяльності фахівця, що полягає у володінні ним достатнім об'ємом фахових знань, умінь і навичок, професійно значущими особистісними якостями і вміннями, що в сукупності,

забезпечують успішне виконання професійних функцій у соціально визнаній і зафіксованій суспільством сфері реабілітаційно-оздоровчої діяльності.

Аналіз праць вітчизняних і зарубіжних учених (Т. Зінченко, В. Зюзін, О. Карпухіна, В. Кукса, С. Попов та ін.) засвідчив, що фізичну реабілітацію вчені розглядають як складник медичної, соціальної й професійної реабілітації, систему заходів щодо відновлення або компенсації фізичних можливостей та інтелектуальних здібностей, підвищення функціонального стану організму, поліпшення фізичних якостей, психоемоційної стійкості й адаптаційних резервів організму людини засобами та методами фізичної культури, елементів спорту і спортивної підготовки, масажу, фізіотерапії й природних чинників. У працях Ю. Дорошенка, О. Лугової, Т. Осадчої, О. Павлик, Л. Сущенко та інших розкрито сутність терміна «професійна підготовка», обґрунтовано професійну підготовку фахівців з фізичної реабілітації як процес формування рівня професійної компетентності особистості, достатнього для проведення фізичної реабілітації різних верств і вікових груп населення й успішної праці в лікувально-профілактичних закладах з урахуванням сучасних вимог ринку праці.

Успішність формування певного виду діяльності залежить від наявності відповідної мотивації, що розглядається науковцями [1, 7, 8, 11 та ін.] як психічне явище. Зовнішня мотивація заснована на заохоченнях, покараннях та інших видах стимуляції, які або спрямовують, або гальмують поведінку людини.

У разі зовнішньої мотивації чинники, що регулюють поведінку, не залежать від внутрішнього «я» особистості.

Внутрішня мотивація сприяє одержанню задоволення від роботи, викликає інтерес, підвищує самооцінку особистості [6, 11 та ін.].

Навчальна мотивація є різновидом мотивації, включеної в діяльність навчання і визначається:

- 1) освітньою системою, освітньою установою, де здійснюється навчальна діяльність;
- 2) організацією навчального процесу;
- 3) особливостями взаємодії педагога та студентів;
- 4) специфікою навчального предмета [9].

Більшість дослідників єдині в думці, що мотив є одним із найважливіших компонентів діяльності. Однак, залишається проблема співвідношення мотиву і цілі. Мотив діяльності науковці пов'язують із образом предмету, який спонукає та направляє на себе [4, 7 та ін.]. Мотиви діяльності, як предметний зміст потреб, суб'єктивно відображаються у формі переживань, бажань, прагнень до відповідної мети [5]. У психологічному словнику [2] мотив визначається як: 1) спонукання до діяльності, пов'язаної із задоволенням потреб суб'єкта; 2) предметно спрямована активність певної сили; 3) усвідомлена причина, яка лежить в основі вибору дій та вчинків особистості.

Формування мотивів пов'язане з впливом зовнішніх і внутрішніх факторів.

Складовими цілісної моделі формування професійної компетентності фахівців з фізичної реабілітації виступають три взаємопов'язані блоки, що відображують прогнозований кінцевий результат професійної підготовки студентів – рівень їх професійної компетентності: 1) блок особливостей професійної підготовки фахівців; 2) блок соціально-психологічних особливостей фахівців; 3) блок передбаченої професійної взаємодії.

Блок особливостей професійної підготовки розкриває специфіку навчально-професійної діяльності студентів спеціальності «Фізична реабілітація», умови формування системи спеціальних знань, умінь і навичок майбутніх реабілітологів.

До них ми відносимо: 1) зміст та обсяг навчальних дисциплін, розподілених за різними циклами підготовки, що опановуються студентами; 2) рівень психолого-педагогічної й методичної підготовки викладачів вищого навчального закладу, використання ними інноваційних педагогічних та інформаційних технологій, передового досвіду у сфері фізичної реабілітації, результатів науково-дослідної діяльності тощо; 3) особливості методичних традицій та уподобань викладачів профільних кафедр, що забезпечують викладання професійно орієнтованих дисциплін; 4) матеріально-технічне забезпечення навчально-виховного процесу вищого навчального закладу; 5) дотримання комплексу педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх реабілітологів [3].

Блок передбаченої професійної взаємодії розкриває специфічні особливості реабілітаційної діяльності, що реалізуються в системі активних суб'єкт-суб'єктних стосунків. У ній головною діючою особою виступає фахівець- реабілітолог, який здатен разом із пацієнтом в умовах довірливих стосунків, взаємопорозуміння реалізувати індивідуально підібрану для нього програму реабілітації.

Отже, процесуальні вміння, якими повинен володіти реабілітолог, повинні сприяти реалізації реабілітаційних програм для хворих різних нозологічних груп. Цілком очевидна необхідність підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до ефективної побудови відносин у системі «реабілітолог – пацієнт». Реабілітолог, як основний суб'єкт реабілітаційної діяльності, повинен уміти мотивувати пацієнта на здоровий спосіб життя, сприяти руйнації стереотипів, пов'язаних із хворобою, вибору способів оптимістичного реагування на тимчасову непрацездатність або тривалу інвалідність.

До інших компонентів професійної компетентності ми також відносимо: 1) методичну (організаційно-технологічну) компетентність – володіння різними методами та засобами фізичної реабілітації на основі ґрунтовних знань фізіологічних і біохімічних аспектів функціонування органів і систем організму людини; 2) інформаційно-аналітичну

компетентність – володіння сучасними інформаційними технологіями, розуміння сфери їх застосування у професійній діяльності, вміння критично аналізувати наукову інформації; 3) дослідницьку компетентність – володіння сучасними науковими методами досліджень у фізичній реабілітації, фізичній культурі і спорті; 4) управлінську компетентність – володіння методами, прийомами керування власною професійною діяльністю та діяльністю інших суб'єктів реабілітації; 5) валеологічну компетентність – володіння сучасними валеологічними практиками (масажем, самомасажем, аромотерапією, аероіонотерапією, апітерапією, дієтотерапією, методиками загартування тощо), вміння будувати програму власного здорового життя з використанням різних валеологічних засобів; 6) освітню компетентність – усвідомлену здатність до професійного та особистісного саморозвитку, цілеспрямованого вдосконалення професіоналізму; 7) правову компетентність – володіння нормативно-правовою базою в галузі фізичної реабілітації, фізичної культури та спорту; 8) психолого-педагогічна компетентність – володіння знаннями з психології особистості, прийомами педагогічного менеджменту; 9) культурну компетентність – знання специфіки національних культур і традицій різних груп населення та принципів роботи з ними, культури міжособистісних стосунків [3].

На практично-предметному рівні модель реалізується через дидактичне забезпечення в три етапи: початковий професійний (I, II курси підготовки), фундаментальний професійний (III, IV курси навчання) і спеціалізований професійний етап (V курс навчання). Формування діагностичної компетентності здійснюється в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін. Оскільки специфіка фізичної реабілітації як навчально-професійної галузі полягає в тому, що вона межує з медичною та фізкультурно-спортивною освітою, професійно-орієнтовані дисципліни належать до циклів медико-біологічних, фізкультурно-спортивних та дисциплін реабілітаційного спрямування, змістова структура яких на окремих етапах навчання формують діагностичні компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації [10, с. 16–17].

Формування навчальної мотивації студентів спеціальності «Фізична реабілітація» у процесі вивчення дисциплін професійного циклу буде успішним якщо дотримуватися наступних педагогічних умов: здійснення практичної підготовки студентів у малих навчальних групах; орієнтація навчального матеріалу на практичний зміст та конкретну професійну діяльність (надання оздоровчо-реабілітаційних послуг); постійне проведення міждисциплінарних зв'язків з професійно-орієнтованими дисциплінами (методи фізичної реабілітації, лікувальна фізична культура, масаж та ін.); паралельний розвиток внутрішньої та зовнішньої мотивації шляхом застосування сучасних педагогічних технологій, методів, засобів та прийомів в аспекті впровадження кредитно-

трансферної системи; поетапне формування навчальної мотивації студентів (вступної, поточної і заключної мотивації).

Таким чином, нами розроблено модель формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, здійснено її компонентний аналіз, визначено комплекс педагогічних умов організації навчально-професійної підготовки студентів, що сприяють підвищенню ефективності формування їх професійної компетентності.

Подальшого вивчення потребують питання обґрунтування теоретичних і методичних засад цілісності діагностичного й прогностичного компонентів компетентності та специфіки їх реалізації в професійній діяльності. Дослідження цих проблем становить перспективи подальших наукових розвідок.

Список використаної літератури

- 1. Артюшенко А. О.** Мотиваційна мобільність як складова функціональної структури довільного управління руховою діяльністю / А. О. Артюшенко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків : ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2011. – №2. – С. 3–7.
- 2. Большой психологический словарь** / Сост. и общ. ред. Б. Г. Мещеряков, В. П. Зинченко. – СПб. : ПРАЙМ – ЕВРОзнак, 2003. – 672 с.
- 3. Волошко Л. Б.** Модель формування професійної компетенції майбутніх фахівців з фізичної реабілітації [Електронний ресурс] / Л. Б. Волошко. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/pspo/2005_8_1/doc_pdf/voloshko.
- 4. Густяков Н. А.** К вопросу о взаимосвязи мотивов и мышления / Н. А. Густяков, Б. А. Базыма // Вестник ХГУ. – 1986. – № 287. – С. 18–25.
- 5. Иванников В. А.** Психологические механизмы волевой регуляции: учебное пособие / В. А. Иванников. – СПб. : Питер, 2006. – 208 с.
- 6. Клименко Н. О.** Формування мотивів навчально-пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів гуманітарного профілю : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти / Н. О. Клименко. – Луганськ, 2005. – 20 с.
- 7. Леонтьев А. Н.** Деятельность, сознание, личность / А. Н. Леонтьев. – М. : Политиздат, 1982. – 257 с.
- 8. Маслоу А.** Мотивация и личность [3-е изд.] / А. Маслоу. – СПб. : Питер, 2010. – 352 с.
- 9. Піонтковський-Вихватень Б.** Психологічні особливості мотивації навчальної діяльності студентів ВНЗ / Б. Піонтковський-Вихватень. // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. 2010, №1. – С. 50–54.
- 10. Фастівець А. В.** Формування діагностичної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / А. В. Фастівець. – Запоріжжя, 2015. – 23 с.
- 11. Штифурак В. С.** Мотивація спортивної діяльності / В. С. Штифурак. – Вінниця. – 2006. – 67 с.

Мирян А. М. Особливості формування професійних навиків студентів спеціальності «Фізична реабілітація»

У даній розвідці проведено аналіз сучасного стану професійної підготовки майбутнього фахівця з фізичної реабілітації у вітчизняній і зарубіжній педагогіці. Визначено структуру та спрямованість професійно орієнтованих дисциплін підготовки фахівця з фізичної реабілітації до діагностичної діяльності. Відповідно до визначених реабілітаційно-оздоровчих і освітньо-професійних аспектів діяльності фахівця з фізичної реабілітації виділено два типи його діагностичної діяльності: педагогічна діагностика і медико-біологічна діагностика. Діагностична компетентність визначається як інтегративна властивість особистості, що має складну системну організацію і є сукупністю, взаємодією і взаємопроникненням педагогічного та медико-біологічного компонентів.

Ключові слова: професійна освіта, фахівець з фізичної реабілітації, професійно-орієнтовані дисципліни.

Мирян А. М. Особенности формирования профессиональных навыков студентов специальности «Физическая реабилитация»

Проведен анализ современного состояния профессиональной подготовки будущего специалиста по физической реабилитации в отечественной и зарубежной педагогике. Определена структура и направленность профессионально-ориентированных дисциплин подготовки специалиста по физической реабилитации к диагностической деятельности. Согласно определенным реабилитационно-оздоровительному и образовательно-профессиональному аспектам деятельности специалиста по физической реабилитации выделено два типа его диагностической деятельности: педагогическая диагностика и медико-биологическая диагностика. Диагностическая компетентность определяется как интегративное свойство личности, имеющее сложную системную организацию и представляющее собой совокупность, взаимодействие и взаимопроникновение педагогического и медико-биологического компонентов.

Ключевые слова: профессиональное образование, специалист по физической реабилитации, профессионально-ориентированные дисциплины.

Myryan A. Formation of Professional Skills of Students of Specialty for «Physical Rehabilitation»

The analysis of the current state of training of the future expert in physical rehabilitation in domestic and foreign pedagogy. The structure and direction of professionally oriented disciplines of specialist training in physical rehabilitation to the diagnostic activity. pedagogical diagnostics and biomedical diagnosis: two types of its activities according to specific diagnostic rehabilitation and wellness and educational and professional aspects of the expert in physical rehabilitation allocated. Diagnostic competence is

defined as the integrative property of the person having a complex system organization and represents a set of interaction and interpenetration of pedagogical and medico-biological components, the degree of formation which reflects the willingness and ability of the future expert in physical rehabilitation to use modern methods of evaluating the functional state in the process of preserving and strengthening physical, mental, social and spiritual health of the person or group of people.

Key words: professional education, physical rehabilitation specialist, professionally oriented disciplines.

Стаття надійшла до редакції 19.01.2017 р.

Прийнято до друку 24.02.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Караман О. Л.

УДК 378:613.8

Ю. Ю. Мосейчук

СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ВИМОГА ЧАСУ

Для учителів фізичної культури надзвичайно важливим елементом для здійснення своєї професійної діяльності виступає культура здоров'я. Майбутні педагоги повинні бути прикладом для своїх вихованців у збереженні та відновленні здоров'я. Саме здоров'я є однією із фундаментальних категорій людського буття та розглядається найважливішим пріоритетом в усіх розвинених країнах світу. Погоджуємося із О. Міхеєнком у тому, що здоров'я вважається «критерієм і запорукою благополуччя суспільства. Утім, протягом останніх десятиліть проблема здоров'я особливо загострилася: зростає кількість захворювань, тривалість життя як один з основних показників здоров'я населення стрімко знижується. В Україні стан здоров'я населення, особливо молоді, дедалі більше набуває загрозливого характеру з погляду життєздатності та безпеки нації» [1, с. 6]. Як свідчать факти, лише 10% неповнолітніх лікарі визнають повністю здоровими. Така катастрофічна картина підвищує цінність високого рівня культури здоров'я у майбутніх учителів фізичної культури.

Займатися фізичною культурою та не уміти береги своє здоров'я розглядаємо у якості вагомого прорахунку, який не може собі дозволити кваліфікований учитель фізичної культури. Саме тому, ще під час навчання у ВНЗ у студентів галузі 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 014 «Середня освіта. Фізична культура» необхідно формувати високий рівень культури здоров'я. У процесі вивчення практичних аспектів підготовки майбутніх учителів фізичної культури, ми прийшли до